

تبیین عوامل ماهیتی عملیات مشترک مؤثر در تدوین دکترین عملیات مشترک در یک سازمان نظامی ج.ا.ا.

حسین ولی‌وند زمانی^۱

علی سرمد*^۲

چکیده

هدف از این پژوهش، تبیین و شناسایی مؤلفه‌ها و شاخص‌های ماهیت عملیات مشترک در تدوین دکترین عملیات مشترک در یکی از سازمان‌های نظامی می‌باشد. این پژوهش از نوع کاربردی- توسعه‌ای و به روش توصیفی با رویکرد آمیخته (کمی/ کیفی) بوده و جامعه مورد مطالعه این تحقیق، اسناد و مدارک و نشریات مرتبط و مصاحبه با خبرگان و صاحب‌نظران این حوزه می‌باشد. جامعه آماری این تحقیق از مسئولین سطوح بالای نظامی انتخاب که به‌علت ویژگی خاص موضوع تحقیق، حجم نمونه بر حجم جامعه منطبق بوده، بنابراین نمونه‌گیری هدفمند و تمام شمار صورت گرفت. همچنین به‌منظور جمع‌آوری اطلاعات از دو روش کتابخانه‌ای-اسنادی و روش میدانی استفاده شده که ابزار گردآوری اطلاعات به‌روش کتابخانه‌ای-اسنادی، فیش‌برداری و در روش میدانی از پرسشنامه و مصاحبه استفاده شده است. یافته‌های این تحقیق نشان داد که عوامل ماهیتی عملیات مشترک مؤثر بر الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک (شامل یک بُعد، سه مؤلفه و نه شاخص)، حاکی از این است که ابزار تحقیق به نحو مناسبی مؤلفه‌ها و شاخص‌های لازم برای بُعد «ماهیت عملیات مشترک» الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک یک سازمان نظامی ج.ا.ا. را تعیین و نتایج حاصل از مصاحبه با صاحب‌نظران و نیز جلسات خبرگی صحت آن را تأیید و به این ترتیب هدف پژوهش حاصل گردیده است.

واژه‌های کلیدی:

ماهیت عملیات مشترک، الگو، دکترین، عملیات مشترک.

۱. استادیار دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا

۲. دانش‌آموخته دوره دکترای عملیات مشترک دانشکده فرماندهی و ستاد آجا

مقدمه

نیروهای مسلح به‌عنوان کارگزاران اصلی جنگ‌ها، وظیفه دفاع از منابع، منافع و ارزش‌های حیاتی ملت و کشور را عهده‌دار هستند. دفاع کارآمد و اثربخش این نیروها در هر نوع نبردی، مستلزم اتخاذ و اجرای راهبردهای بهینه‌ای است که با لحاظ نمودن اصول اساسی، اندیشه‌ها، اعتقادات، تعالیم، نظریه‌های هدایت‌گر مورد قبول و حمایت ملی که بر مبنای اصولی تحت عنوان دکترین نظامی، در طرح‌ریزی‌ها و کاربرد قدرت نظامی در سطوح ملی و اجرایی کشور مورد استفاده قرار می‌گیرد.

از سوی دیگر جنگ‌های آینده به دلیل پیچیدگی‌های محیط و تعدد مؤلفه‌های اثرگذار بر نتایج آن، دچار تغییر بنیادی گردیده و کشورها رویکردهای متفاوتی در این خصوص به‌کار خواهند گرفت. بر همین مبنا عملیات مشترک به‌دلایلی از قبیل اثرگذاری بالا، تمرکز قوا، صرفه‌جویی در منابع، کاهش هزینه‌ها و سرعت بالا در دستیابی به اهداف و ... جایگاه ویژه‌ای در این خصوص یافته‌اند و امروزه معدود کشوری است که در جنگ‌ها رویکردی مستقل اتخاذ نماید (گروه تدوین آئین‌نامه‌ها، ۱۳۹۴).

در جنگ آینده تغییر در چشم‌اندازهای سیاسی، انعطاف‌پذیری دشمن و پیشرفت‌های فناوریانه و بطور کلی تغییر شرایط محیطی، به تغییر در مختصات جنگ خواهد انجامید. فرماندهان، این تغییرات را اغلب دیر هنگام درمی‌یابند و زمانی هم که متوجه می‌شوند، پاسخی دیر هنگام به این تغییرات می‌دهند (قربانی، ۱۳۸۹). ماهیت دائمی و پایدار جنگ، عناصر اساسی و پایه‌ای حل بحران، چالش‌های محیط امنیتی جدید، تهدیدهای نوظهور و نیز درک فرهنگ حاکم بر دشمن، همگی بر نحوه‌ی عملکرد نیروی مشترک اثر عمیقی دارند. بر همین مبنا مفاهیم عملیات مشترک نیز دچار تغییر اساسی گردیده و ابعاد جدید و پیچیده‌ای یافته است. به‌طوری‌که از انجام عملیات تک نیرویی با پشتیبانی سایر نیروها به عملیات منطقه‌ای در جغرافیای مختلف تغییر شکل داده و امروزه با توسعه مفاهیم نوظهور، حتی عملیات وسیع در ابعاد مختلف نظامی و غیرنظامی در حوزه نرم و سخت را در بر می‌گیرد. اندیشه‌ی راهبردی نسبت به جنگ‌های آینده، مبنای اساسی تعیین خط مشی و اهداف عملیات مشترک خواهد بود. بر همین مبنا فرمانده عملیات مشترک باید دارای شناخت عمیق و تسلط بر اهداف راهبردی و واقعیات صحنه‌ی جنگ بوده، زمینه‌های مؤثر بین‌المللی در این حوزه را به‌درستی شناسایی کرده و شرایط سیاسی و دیپلماتیک را درک نموده و برای آنکه به‌درستی خط مشی و اهداف عملیات مشترک محقق گردد، به‌صورت جامع تمامی عوامل محدودکننده‌ی اقدامات

عملیاتی حول اهداف راهبردی را تحلیل نماید. بدیهی است در این راستا وجود "دکترین عملیات مشترک" امری ضروری است. از سوی دیگر تغییرات مستمر محیط و عوامل مؤثر بر صحنه‌های نبرد، حوزه‌ی مأموریتی این سازمان‌ها را به‌طور دائم تحت تأثیر قرار داده و این اثرات متناسب با شدت و وسعت‌شان، در یک بازه‌ی زمانی معقول منجر به تغییر رویکردها و اصول حاکم بر صحنه‌ی نبرد (که اصولاً ابتدا در دکترین‌ها متجلی می‌شود)، می‌گردد.

دکترین نظامی مبتنی بر اصول به‌کارگیری منابع نظامی به منظور پیش‌برد مستمر امور در زمان جنگ و صلح طراحی شده و با توجه به‌نوع درگیری، تغییرات محیطی، جهت‌گیری‌های سیاسی، ساختارهای سازمانی، تجهیزات و تسلیحات نوین و دکترین و قابلیت‌های دشمن در یک نبرد خاص، بسیار پویا و منعطف بوده و امکان دارد دچار تغییر و تحول قرار گیرد. لذا تدوین دکترین نظامی به‌صورت فرآیندی با مطالعات گسترده و دائمی روی تغییرات مؤلفه‌های اثرگذار محیطی در ابعاد مختلف و همچنین بازخوردگیری از مراحل اجرایی، صورت پذیرفته و مستمراً هم مورد بازنگری یا در صورت نیاز حتی تدوین مجدد قرار می‌گیرد (باقری، ۱۳۹۳). بنابراین برای تدوین فرآیندی هر دکترین نظامی از جمله "دکترین عملیات مشترک"، در اولین گام نیاز به الگویی است که بر اساس ابعادی دقیق و جامع طراحی شده و مورد اجماع سیاست‌گذاران، صاحب‌نظران و تصمیم‌گیرندگان سازمان قرار گیرد.

با عنایت به اینکه جنگ‌های آینده به‌دلایلی که ذکر شد، عمدتاً با رویکرد عملیات مشترک خواهند بود و سازمان‌های نظامی ج.ا.ا. نیز از این قاعده کلی مستثنی نخواهند بود، لذا در راستای وظایف و مأموریت‌های مُصرّحه و واگذاری از جمله حفظ استقلال و تمامیت ارضی و نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران و همچنین لزوم انطباق ظرفیت‌ها و منابع خود متناسب با تغییرات محیط و صحنه‌های نبرد آینده برای کسب حداکثر موفقیت در اجرای مأموریت‌ها، نیازمند وجود دکترین مدون عملیات مشترک می‌باشند. بنابراین برای تدوین دکترین عملیات مشترک بر این مبنا، نیاز به الگویی جامع و دقیق است که «ماهیت عملیات مشترک» یکی از ابعاد مهم و اثرگذار این الگو خواهد بود و مسأله این تحقیق "بررسی و تبیین بُعد «ماهیت عملیات مشترک» در الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک در یک سازمان نظامی ج.ا.ا." می‌باشد.

با تبیین بُعد «ماهیت عملیات مشترک» در الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک یک سازمان نظامی ج.ا.ا.، اولاً مبنایی جهت تکمیل الگوی تدوین یک دکترین عملیات مشترک مناسب برای چگونگی مقابله با تهدیدها جهت طرح‌ریزی‌های همه‌جانبه با شرکت دو یا چند

نیرو از نیروهای تحت امر در عملیات مشترک حاصل می‌گردد، ثانیاً معیار و شاخص مناسب برای ارزیابی و بازنگری دکترین عملیات مشترک نیروهای تحت امر در اختیار قرار می‌گیرد و ثالثاً موجبات ایجاد فهم مشترک و ادبیات یکسان در بین تدوین‌کنندگان این بخش از دکترین عملیات مشترک و کاربران آن در سطوح مختلف سامانه‌ی فرماندهی و کنترل خواهد شد.

بدیهی است عدم توجه به این موضوع و عدم تبیین صحیح و جامع در این بُعد الگو، موجب عدم ایجاد یکپارچگی و هدفمندی لازم در تدوین دکترین عملیات مشترک در این حوزه و حصول دکترینی ناکارآمد خواهد شد که از انسجام و نگاه همه‌جانبه در بخش‌های ساختار، آموزش، تجهیزات و مرتبط با عملیات مشترک برخوردار نخواهد بود.

با وجود اهمیت موضوع الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک، تاکنون تحقیقی جامع در این خصوص در نیروهای مسلح ج.ا.ا صورت نگرفته است. پژوهشگران داخلی از جمله رفوئی‌نژاد (۱۳۸۹)، باقری (۱۳۸۷)، پورشاسب (۱۳۸۶) در رابطه با آموزه‌های اعتقادی بر دکترین عملیاتی سپاه، تدوین دکترین نظامی، تدوین دکترین عملیاتی نزاجا پژوهش‌هایی انجام داده‌اند، اما هیچ‌کدام از آنها مستقیماً به الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک یک سازمان نظامی ج.ا.ا نپرداخته‌اند. در همه‌ی این پژوهش‌ها از روش تحقیق موردی-زمینه‌ای با رویکرد آمیخته استفاده شده است که در این تحقیق ضمن بهره‌برداری از ادبیات تحقیقات جمع‌آوری شده از همین روش تحقیق استفاده شده است. همچنین در این تحقیق، دکترین‌های نظامی کشورهای آمریکا، روسیه، انگلستان و فرانسه که عمدتاً مبتنی بر عملیات مشترک است، مورد مطالعه قرار گرفت که در آنها به‌گونه‌ای عامل ماهیت عملیات مشترک مورد توجه بوده است. در این مقاله «ماهیت عملیات مشترک»، به‌عنوان یکی از ابعاد مهم و اثرگذار بر الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک یک سازمان نظامی مورد بررسی قرار می‌گیرد و با تعیین مؤلفه‌ها و شاخص‌های این بُعد، بخشی از الگوی یاد شده بصورتی مناسبی با یک چارچوب حساب شده و مشخص (علمی و تجربی) احصاء می‌گردد.

مبانی نظری و پیشینه‌های پژوهش

امروزه بر طراحان جنگی به خوبی روشن است که اجرای عملیات به صورت تک نیرویی و مبتنی بر یکی از عرصه‌های زمین، هوافضا و دریا پیامدی جز شکست و یا تحمل تلفات سنگین به دنبال نخواهد داشت. لذا طرح‌ریزی و اجرای عملیات‌ها غالباً به صورت مشترک و با مشارکت عناصری از هر یک از عرصه‌های پیش‌گفته انجام می‌شود. قدرت‌های نظامی بزرگ با گسترش

پیمان‌های نظامی قبلی خود مانند ناتو و یا ایجاد پیمان‌های جدید بین‌المللی، بناچار عملیات‌های مشترک را برای دستیابی به اشراف عملیاتی در این عرصه طراحی و اجرا می‌نمایند (اسماعیل زاده و رجب‌پور، ۱۳۹۰).

در نبردهای آینده باید از تمام عناصر قدرت ملی (دیپلماسی، اطلاعاتی، نظامی و اقتصادی) در جنگ بهره جست. توانایی هدایت یک جنگ اطلاعاتی موفقیت‌آمیز ممکن است معیار نهایی پیروزی باشد و تضعیف اراده‌ی دشمن اهمیت بسیار مهمی در ثبات پس از جنگ دارد. عدم اعتماد، طبقه‌بندی اطلاعات و مشکلات تسهیم اطلاعات، مشکلات زبان ارتباطی و فقدان چارچوب عملیاتی مشترک از جمله چالش‌های فراروی این نوع عملیات است.

محیط عملیاتی، ترکیبی از شرایط، اوضاع، احوال و عواملی است که بر به‌کارگیری قابلیت‌ها و تصمیمات فرمانده اثر می‌گذارند و دربرگیرنده‌ی عوامل و مناطق فیزیکی (هوایی، زمینی، دریایی و فضایی) و محیط اطلاعاتی است که در این محیط سامانه‌های دشمن، خودی و بی‌طرف که به عملیات مشترک خاص مربوطند، حضور دارند. در مجموع، محیط عملیاتی آینده پیچیده‌تر، با ارتباط بیشتر، پویاتر و شاید بی‌ثبات‌تر از گذشته خواهد بود.

درک محیط عملیاتی یک عنصر کلیدی در توانایی نیروی نظامی جهت حضور و پیروزی در هر نبردی است. برای رسیدن به این هدف، محیط عملیاتی مشترک چارچوبی را برای ملاحظه‌ی آینده و تعیین اثر محیط عملیاتی بر عملیات نیروی مشترک فراهم می‌سازد. درک محیط و تهدید جهانی، پایه و اساس فکری نیروی مشترک برای رفع نیازهای راهبردی آینده‌ی صحنه‌ی نبرد خواهد بود (منزوی، ۱۳۸۸).

کلان‌روندهایی که به محیط عملیاتی آینده شکل می‌دهند:

- عوامل اجتماعی و فرهنگی
- جغرافیای سیاسی و حاکمیت
- اقتصاد و منابع
- فناوری

مشخصه‌های عملیات مشترک

عملیات مشترک به‌طور کلی دارای ویژگی‌های زیر است: (انتشارات دافوس اجا، ۱۳۹۰، ص ۲۰)

الف) تنوع نیروها

ب) چند بُعدی بودن فضا

- ج) تنوع اقدامات
 د) پیچیدگی امر فرماندهی و هماهنگی
 ر) اهمیت مأموریت‌های پشتیبانی.

تشکیل فرماندهی مشترک

معیارهای تشکیل: به‌طور کلی وقتی تشکیل یک فرماندهی مشترک بدلیل تأمین وحدت تلاش، ضرورت می‌یابد که یک و یا دو معیار زیر وجود داشته باشد:

الف- یک مأموریت کلی و مداوم که اجرای آن مستلزم شرکت نیروهای قابل ملاحظه‌ای از دو نیروی مسلح یا بیشتر بوده و لزوم هدایت راهبردی واحدی را ایجاب نماید.

ب- هر گونه ترکیبی به شرح زیر در موقعی که نیروهای قابل ملاحظه‌ای از دو نیروی مسلح و یا بیشتر درگیر باشند:

- یک عملیات به مقیاس محدود که لازمه آن کنترل قطعی و مسلم بر اجرای عملیات تاکتیکی باشد.

- یک منطقه جغرافیایی بزرگ که در آن مسؤلیت واحدی برای هماهنگی مؤثر عملیات‌ها لازم باشد.

- لزوم استفاده همگانی و مشترک از منابع آماد و پشتیبانی محدود (کمیته تدوین آیین‌نامه دافوس آجا، ۱۳۹۰).

مبانی تشکیل: تشکیل یک فرماندهی مشترک ممکن است بر مبنای یک منطقه جغرافیایی باشد یا یک وظیفه مشخص.

نوع فرماندهی: فرمانده فرماندهی مشترک، مجاز به اعمال فرماندهی عملیاتی بر روی عناصر واگذاری خواهد بود، تا بدین‌وسیله بتواند مسؤلیت‌های راهبردی و عملیاتی خود را به انجام برساند.

نوع ستاد: فرمانده فرماندهی مشترک باید یک ستاد مشترک داشته باشد. این ستاد مشترک از اعضای نیروهایی که عناصری را در فرماندهی مشترک دارا می‌باشند، تشکیل می‌شوند. برای اطمینان از درک فرمانده از راهکنش‌ها، فن‌ها، توانایی‌ها، نیازمندی‌ها و محدودیت‌های هر یک از نیروهای متشکله فرماندهی خود، در تشکیل ستاد مشترک باید توجه به ترکیب نیروها و مشخصات عملیات به‌طور منطقی متوازن باشد.

فرماندهی نیروی مشترک در زمینه مسائل آماد و پشتیبانی، اختیار هدایت خواهد داشت تا به این وسیله از قابلیت اجرا، صرفه جویی در عملیات، جلوگیری یا حذف دوباره کاری‌های غیرلازم در استفاده از تسهیلات و تداخل امور در میان عناصر فرماندهی اطمینان حاصل گردد. اختیارات تشکیلاتی: فرماندهی یک نیروی مشترک علاوه بر اختیارات ذاتی در اعمال فرماندهی عملیاتی، مجاز است در صورت نیاز تشکیلات زیر را ایجاد نماید:

الف- تشکیل گروه‌های رزمی مشترک.

ب- تشکیل فرماندهی مشترک تابع.

پ تشکیل نیروی یگانه مستقل (باقری، ۱۳۹۴).

سازمان ستاد مشترک

الف- رئیس ستاد: رئیس ستاد به‌عنوان عنصر اصلی، دستیار و مشاور فرمانده و هماهنگ‌کننده و هدایت‌کننده قسمت‌های مختلف ستاد می‌باشد.

ب- گروه ستاد شخصی: اعضای ستاد شخصی فرمانده، وظایفی را که از سوی فرمانده برای آنان معین می‌شود، انجام داده و مستقیماً در مقابل او مسئول می‌باشند.

ج- گروه ستاد عمومی: گروه ستاد عمومی یا ستاد مشترک از قسمت‌های ستادی مختلفی از قبیل امور نیروی انسانی، اطلاعاتی و عملیاتی، آماد و پشتیبانی، طرح‌ها و ارتباطات- الکترونیک تشکیل می‌گردد که در رابطه با وظایف اصلی فرماندهی می‌باشد.

د- گروه ستاد تخصصی: گروه ستاد تخصصی از نمایندگان سازمان‌های خدماتی یا اداری تشکیل می‌گردد (باقری، ۱۳۹۳: ۲۵).

انواع طرح‌ریزی عملیات مشترک نظامی با توجه به زمان

(۱) طرح‌ریزی با فرصت یا طرح‌ریزی زمان صلح: در این نوع طرح‌ریزی، زمان اجازه می‌دهد تمامی فرماندهان و عناصر ستادهای نیروی مشترک در تهیه آن مشارکت داشته باشند و ایجاد هماهنگی میان فرماندهان نیروها و فرمانده فرماندهی مشترک و چگونگی پشتیبانی اداری و لجستیکی نیروهای چندگانه زمینی، پدافند، هوایی و دریایی و ... دقیق مشخص و تعیین می‌گردد.

(۲) طرح‌ریزی اقدام- بحران (طرح‌ریزی تعجیلی): این شکل طرح‌ریزی برای انجام واکنش نظامی در مقابله با تهدیدها پیش بینی نشده و یا رویدادهایی است که ممکن است در

جغرافیای سرزمینی و یا حوزه‌های امنیتی کشور به وجود آید، در حداقل زمان ممکن تهیه می‌گردد.

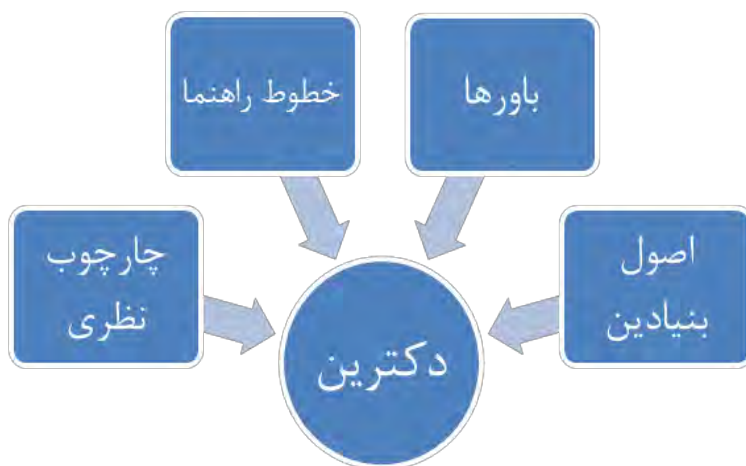
گستره طرح‌ریزی عملیات مشترک:

- ۱° طرح‌ریزی بسیج نیروها و امکانات
- ۲° طرح‌ریزی گسترش نیروها و امکانات
- ۳° طرح‌ریزی به‌کارگیری نیروها و امکانات
- ۴- طرح‌ریزی تداوم نیروها و امکانات
- ۵° طرح‌ریزی گسترش مجدد نیروها و امکانات (باقری، ۱۳۹۳: ۳۵).

دکترین

دکترین نظامی واژه‌ای است فرانسوی به معنای مسلک، عقیده، رأی، نظر و فکر (فرهنگ عمید، ۱۳۶۵). دکترین کلی، اصول اساسی برآمده از تفکر، آئین، اعتقادات، تجربه تاریخی و نظریه‌هایی که مورد قبول در یک کشور که مبنای به‌کارگیری مؤلفه‌های قدرت ملی برای تأمین و تحقق اهداف امنیت ملی در دوران صلح و جنگ قرار می‌گیرند (باقری، ۱۳۹۳: ۱۵). معادل فارسی این واژه، رهنامه است که دارای معانی روش، رسم، عادت، نظم و قاعده، سنت و کیش می‌باشد. واژه دکترین در مفهوم آئین و عقیده در حوزه امور نظامی کاربرد گسترده‌ای پیدا کرده است (فرهنگ معین، ۱۳۹۰). دکترین به معنی نظریه، خط‌مشی، چگونگی عمل، راهنما و روش تعریف شده است (عبدالله خانی، ۱۳۸۳). از بین کل معانی لغوی دکترین، چهار معنا، کارکرد روشن‌تری دارند که عبارت‌اند از:

- اصل یا اصول بنیادین؛
- باورها؛
- خطوط راهنما؛
- چارچوب‌های نظری.

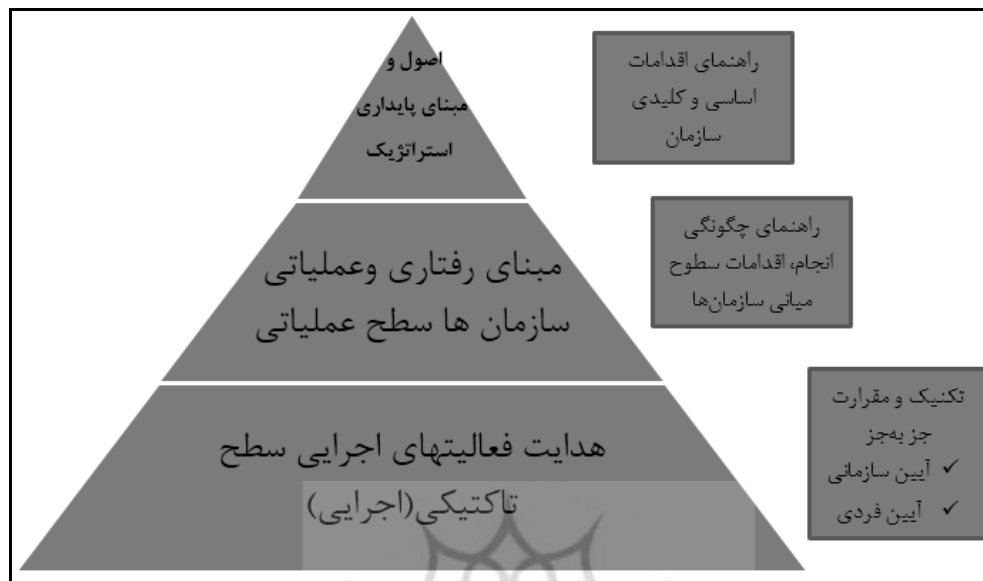
شکل (۱) معانی لغوی دکترین (ثروتی، ۱۳۹۱)

دکترین نظامی

دکترین نظامی ثمره اندیشه نظامی است و اندیشه نظامی عبارت است از هرگونه فکر و تأمل درباره امر و رأی نظامی و به عبارت دیگر اندیشه نظامی، تفکر و تأملی است منسجم و دارای چارچوب نظری، اصولی، مستدل و با اهمیت در مورد امر چگونگی اقدام و فعالیت یا رأی نظامی (جمشیدی، ۱۳۸۳: ۲۹). دکترین نظامی عموماً به یک رشته نظریه‌ها و زیربنای فکری اطلاق می‌شود که به توصیف و تشریح محیطی که در آن قوای نظامی بایستی به کار گرفته شوند پرداخته و روش‌ها و مقتضیات، موقعیت و موجبات استفاده از نیرو را تجویز و رهبران نظامی و سیاسی را هدایت می‌کند. وظیفه اصلی این دکترین، افزایش کاربرد قدرت و بهره‌برداری قوا و مقدرات نظامی یک کشور در پشتیبانی و حمایت از هدف‌ها و آرمان‌ها و منافع ملی است (آشتیانی، ۱۳۸۸).

عوامل مؤثر در دکترین نظامی

هر کشوری برای تدوین دکترین نظامی خود عواملی را مدنظر قرار می‌دهد که موقعیت جغرافیایی و نظامی، وسعت و شکل سرزمین، وضعیت وسعت مرزها، منابع و فناوری موجود، ماهیت ایدئولوژیک، نیروهای مادی و معنوی، ثروت، جمعیت و ارتباطات و تجارب جنگی از اهم مؤلفه‌های اثرگذار در تدوین دکترین نظامی محسوب می‌شود.

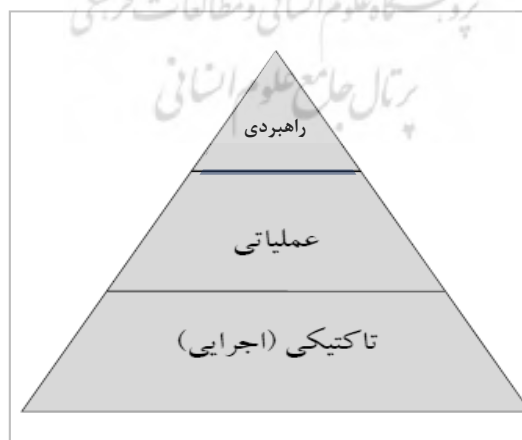

شکل (۲) سطوح دکترین نظامی (پورشاسب، ۱۳۸۶)

اقسام سطوح دکترینی

دکترین راهبردی

بیانگر اصول بنیادین، باورها، چارچوب‌های نظری و خطوط کلی است که راهنمای اقدامات اساسی و کلیدی سازمان می‌باشد و توسط عالی‌ترین مقامات سازمان تهیه و تدوین می‌گردد.

شکل (۳) سطوح دکترین (ثروتی، ۱۳۹۱)

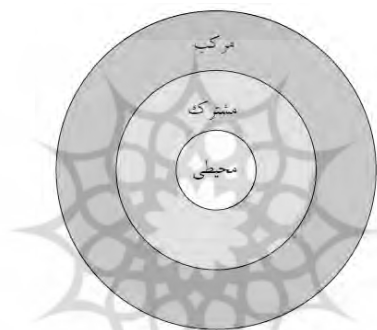
دکترین عملیاتی

دکترین عملیاتی، راهنمایی برای چگونگی انجام اقدامات سطوح میانی سازمان‌ها می‌باشد. این دکترین مبنای رفتاری عملیاتی سازمان‌ها می‌باشد و در محیط‌های عملکردی مختلف سازمان‌ها اجرا می‌گردد.

دکترین تاکتیکی

دکترین تاکتیکی (اجرایی)، راهنمایی برای هدایت فعالیت‌های تاکتیکی (اجرایی) در پشتیبانی از تدابیر سطوح پائین مدیریتی سازمان‌ها می‌باشد.

اقسام دکترین:

شکل (۴) اقسام دکترین (ثروتی، ۱۳۹۱)

دکترین مرکب: راهنمایی است به منظور چگونگی به‌کارگیری ترکیبی (به‌صورت واحد) سازمان‌های تابعه (و یا سایر سازمان‌های همکار) در تحقق هدفی خاص.

دکترین مشترک: راهنمایی است به منظور چگونگی انجام فعالیت مشترک درون سازمانی برای رسیدن به یک هدف واحد.

دکترین محیطی (منفرد): راهنمایی است درباره نوع به‌کارگیری واحدهای سازمان‌ها در محیط‌های ماموریتی. سازمان‌ها در محیط‌های مختلف ماموریتی فعالیت می‌نمایند و هر یک از این محیط‌ها، ویژگی و ماهیت متمایز نسبت به دیگری دارند. هر محیط مستلزم دکترین خاص و مجزایی است و چگونگی استفاده از امکانات سازمان‌ها در محیط‌های مربوط را شامل می‌شود (ثروتی، ۱۳۹۱: ۱۳۹).

بر این مبنا الگوی دکترین عملیات مشترک یک سازمان نظامی ج.ا.ا، الگوی یک دکترین مشترک در سطح راهبردی است که چگونگی انجام یک فعالیت مشترک درون سازمانی (عملیات مشترک) را برای رسیدن به یک هدف واحد، راهنمایی می‌نماید.

روش‌شناسی پژوهش

نوع این تحقیق کاربردی- توسعه‌ای بوده و در آن با نگاه جامع و اساسی به موضوع، ابتدا آنچه هست را بررسی و توصیف کرده و سپس به روش علمی آنچه را که باید باشد را با ارائه چارچوب مفهومی بیان می‌کند (موردی-زمینه‌ای). سپس با بررسی روابط بین اجزای آن، شدت رابطه بین هر کدام را تعیین می‌نماید (آزمون خی ۲). در این تحقیق پس از جمع‌آوری اطلاعات، طبقه‌بندی و ارزیابی داده‌های به‌دست آمده از اسناد و مدارک و مصاحبه با خبرگان و صاحب‌نظران، اطلاعات مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. همچنین مطالب به‌دست‌آمده از مطالعه منابع، مورد ارزیابی و تجزیه و تحلیل کیفی واقع شد و براین اساس ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های موردنظر آن‌ها در یک جدول آورده شد. در نهایت با استفاده از ارزیابی کمی اطلاعات جمع‌آوری شده (به‌روش همبستگی) در قالب پرسش‌نامه‌ای در طیف لیکرت پنج گزینه‌ای از جامعه آماری و رتبه‌بندی عوامل و بررسی روابط بین آنها، نتیجه تحقیق از نظر کمی نیز تأیید و جدول و چارچوب مفهومی نهایی ارائه گردید و برای جمع‌آوری اطلاعات از روش اسنادی-کتابخانه‌ای و میدانی استفاده و از طریق فیش‌برداری و توزیع پرسش‌نامه و انجام مصاحبه، اطلاعات مورد نظر گردآوری شده است. در ادامه متغیرهای پژوهش تشریح شده است:

متغیرهای مستقل: مؤلفه‌ها و شاخص‌های بُعد «ماهیت عملیات مشترک» مؤثر بر الگوی تدوین عملیات مشترک یک سازمان نظامی ج.ا.ا.

متغیر تابع: بُعد «ماهیت عملیات مشترک» الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک یک سازمان نظامی ج.ا.ا.

متغیرهای عملیاتی:

جدول (۱) متغیرهای عملیاتی

ردیف	متغیر عملیاتی	تعریف
۱	عملیات مشترک	به عملیاتی اطلاق می‌شود که در آن بیش از دو نیرو از نیروهای مسلح و تحت فرماندهی متحد مرکز فرماندهی مشترک شراکت دارند. با توجه به ماهیت جنگ، عملیات مشترک را می‌توان به عملیات مشترک در قالب اقدام نظامی غیر از جنگ و عملیات مشترک در قالب عملیات جنگی تقسیم‌بندی کرد (باقری، ۱۳۹۴، ص ۱۰).

<p>(۱) عملیات مشترک نوع اخیر را می‌توان به عملیات مشترک تهاجمی و پدافندی براساس ماهیت عملیات؛</p> <p>(۲) عملیات مشترک زمینی- دریایی، زمینی- هوایی و هوایی- زمینی- دریایی؛</p> <p>(۳) عملیات مشترک تحت شرایط مکانیکی و یا اطلاعات محور با وسایل جنگی؛</p> <p>(۴) عملیات مشترک در سطح راهبردی، سطح عملیات و سطح راهکنشی براساس مقیاس عملیات تقسیم‌بندی کرد.</p>		
<p>فرماندهی مشترک یک فرماندهی است با مأموریت کلی و مداوم که از عناصر عمده واگذاری از دو نیروی مسلح و یا بیشتر، تحت امر یک فرمانده واحد تشکیل می‌شود. به علاوه، فرماندهان فرماندهی مشترک موجود که بوسیله فرمان فرماندهی کل قوا تشکیل یافته‌اند نیز می‌توانند، با اجازه فرماندهی کل سازمان نظامی ج.ا.ا اقدام به تشکیل فرماندهی تابع نمایند (باقری، ۱۳۹۴، ص ۱۵).</p>	<p>فرماندهی مشترک</p>	<p>۲</p>
<p>فرمانده فرماندهی مشترک دارای یک ستاد با ماهیت مشترک خواهد بود. اعضاء ستاد مشترک شامل نیروی انسانی از نیروی‌های مختلف تشکیل‌دهنده نیروی مشترک بوده و بایستی به ترتیبی منصوب و واگذار گردند که با وجود آنها فرمانده از درک کامل راهکنش‌ها، فنون، توانایی‌ها، نیازمندی‌ها و محدودیت‌های عناصر تشکیل شده نیروی مربوط اطمینان حاصل نماید. مشاغل در ستاد مشترک باید به نحوی تقسیم شوند که نمایندگی و نفوذ هر عنصر نیرویی در آن، به‌طور کلی، بیانگر ترکیب آن عنصر در کل نیروی فرماندهی مشترک باشد (کمیته تدوین آیین‌نامه دافوس آجا ، ۱۳۸۲، فصل دوم).</p>	<p>ستاد مشترک</p>	<p>۳</p>
<p>این طرح‌ریزی با هدف به‌کارگیری نیروهای عمده نظامی از دو نیرو و بیشتر در چارچوب یک راهبرد نظامی به‌منظور نیل به اهداف تعیین شده برای عملیات‌های احتمالی تهیه می‌گردد (باقری، ۱۳۹۳، ص ۳۵).</p>	<p>طرح‌ریزی عملیات مشترک</p>	<p>۴</p>

در ادامه سوال‌های پژوهش ارائه شده است:

- الف. سؤال اصلی: مؤلفه‌ها و شاخص‌های بُعد «ماهیت عملیات مشترک» در الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک یک سازمان نظامی ج.ا.ا کدام است؟
- ب. سؤال فرعی: آیا بین بُعد «ماهیت عملیات مشترک» در الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک یک سازمان نظامی ج.ا.ا و مؤلفه‌ها و شاخص‌های آن رابطه معنی‌داری وجود دارد؟
- بررسی عوامل «ماهیت عملیات مشترک» و چگونگی شناخت آن، بررسی نظریه‌ها و دکترین‌های نظامی، تاریخچه عملیات مشترک در کشور و میانی آن در زمینه ابعاد مؤثر بر دکترین عملیات مشترک و انجام مطالعه تطبیقی روی دکترین عملیات مشترک کشورهای مدنظر، علاوه بر مصاحبه با صاحب‌نظران این حوزه و دسته‌بندی نتایج، پرسشنامه‌ای با ۲۱

سؤال (با ۵ سؤال مرتبط با عوامل «ماهیت عملیات مشترک») تنظیم و بین جامعه نمونه توزیع و نتایج آن برای تجزیه و تحلیل مورد استفاده قرار گرفت.

برای روایی پرسش‌نامه ابتدا یک نمونه از سوالات مصاحبه آماده و به گروهی از صاحب‌نظران ارائه و نظرات آنان خواسته شد و سپس نظرات مشترک ثبت و نظرات متناقض مجدداً به گروه دیگری از متخصصان و صاحب‌نظران ارائه گردید، پاسخ مشترک آنان ثبت و پایه سوالات صاحب‌نظران را تشکیل داده است. برای پایایی پرسش‌نامه، از روش آزمون دو نیمه‌کردن اسپیرمن استفاده شد. باتوجه به اینکه ضریب اسپیرمن بین دو دسته سوالات فرد و زوج از فرمول $r_s = 1 - \frac{6\sum D^2}{n(n^2-1)}$ مقدار $r_s = 0/859057$ بدست آمد، پرسش‌نامه از پایایی مطلوبی برخوردار است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

به منظور دستیابی به مبانی علمی در جهت پاسخ به سوالات تحقیق پس از تحریر ادبیات تحقیق و نتایج حاصل از مصاحبه با صاحب‌نظران در رابطه با عوامل «ماهیت عملیات مشترک» مؤثر بر الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک یک سازمان نظامی ج.ا.ا از مجموع ۱۶ نفر از افراد متخصص این حوزه، بعد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های ذیل مورد تأیید قرار گرفت:

جدول (۲) جدول نتایج حاصل از مصاحبه با صاحب‌نظران

ردیف	تعداد مصاحبه شونده از مجموع ۱۶ نفر	تعداد مصاحبه شونده از مجموع ۱۶ نفر	ردیف	تعداد مصاحبه شونده از مجموع ۱۶ نفر
۱	عوامل مؤثر	عوامل مؤثر	۱	۱۳
۲	عوامل مؤثر	عوامل مؤثر	۲	۱۳
۳	عوامل مؤثر	عوامل مؤثر	۳	۱۳
۴	عوامل مؤثر	عوامل مؤثر	۴	۱۴
۵	عوامل مؤثر	عوامل مؤثر	۵	۱۲
۶	عوامل مؤثر	عوامل مؤثر	۶	۱۲
۷	عوامل مؤثر	عوامل مؤثر	۷	۱۲

نمونه‌هایی از نتایج حاصله از پرسش‌نامه به شرح زیر می‌باشد:

۱- بُعد "ماهیت عملیات مشترک":

همان‌طور که در جدول پایین ملاحظه می‌شود، ۶/۱ درصد از پرسش‌شوندگان میزان موافقت خود را با اینکه گزینه "ماهیت عملیات مشترک" یکی از ابعاد الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک باشد، خیلی کم، ۹/۱ درصد از پرسش‌شوندگان میزان موافقت خود را متوسط ۱۸/۲ درصد میزان موافقت خود را زیاد دانسته و ۶۶/۷ درصد دیگر هم اعلان کرده‌اند که خیلی زیاد موافقتند. مجموعاً ۹۳/۹ درصد از پرسش‌شوندگان گزینه "ماهیت عملیات مشترک" را یکی از ابعاد الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک یک سازمان نظامی ج.ا.ا دانسته‌اند.

جدول (۳) توزیع فراوانی مربوط به بعد ماهیت عملیات مشترک

جمع	موافق					میزان تأثیر
	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
۳۳	۲۲	۶	۳	۰	۲	فراوانی
% ۱۰۰	% ۶۶/۷	% ۱۸/۲	% ۹/۱	۰	% ۶/۱	درصد
% ۱۰۰	% ۶۶/۷	% ۱۸/۲	% ۹/۱	۰	% ۶/۱	درصد اعتبار
	% ۱۰۰	% ۳۳/۳	% ۱۵/۲	% ۶/۱	% ۶/۱	درصد تجمعی

۲- مؤلفه "سامانه فرماندهی عملیات مشترک" از بُعد "ماهیت عملیات مشترک":

همان‌طور که در جدول پایین ملاحظه می‌شود، ۶/۱ درصد از پرسش‌شوندگان میزان موافقت خود با اینکه یکی از مؤلفه‌های بُعد "ماهیت عملیات مشترک"، گزینه "سامانه فرماندهی عملیات مشترک" باشد، خیلی کم، ۹/۱ درصد از پرسش‌شوندگان میزان موافقت خود را متوسط، ۳۳/۳ درصد میزان موافقت خود را زیاد دانسته و ۵۱/۵ درصد دیگر هم میزان موافقت خود را خیلی زیاد اعلام داشته‌اند که مجموعاً ۹۳/۹ درصد از پرسش‌شوندگان گزینه "سامانه فرماندهی عملیات مشترک" را یکی از مؤلفه‌های بُعد "ماهیت عملیات مشترک" از الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک یک سازمان نظامی ج.ا.ا دانسته‌اند.

جدول (۴) جدول توزیع فراوانی مربوط به مؤلفه سامانه فرماندهی عملیات مشترک

جمع	موافق					میزان تأثیر
	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
۳۳	۱۷	۱۱	۳	۰	۲	فراوانی
% ۱۰۰	% ۵۱/۵	% ۳۳/۳	% ۹/۱	۰	% ۶/۱	درصد
% ۱۰۰	% ۵۱/۵	% ۳۳/۳	% ۹/۱	۰	% ۶/۱	درصد اعتبار
	% ۱۰۰	% ۴۸/۵	% ۱۵/۲	% ۶/۱	% ۶/۱	درصد تجمعی

۳- شاخص "معیار تشکیل فرماندهی مشترک" از مؤلفه "سامانه فرماندهی عملیات مشترک" همان‌طور که در جدول پایین ملاحظه می‌شود، ۶/۱ درصد از پرسش‌شوندگان میزان موافقت خود را با اینکه یکی از شاخص‌های مؤلفه‌ی "سامانه فرماندهی عملیات مشترک"، گزینه "معیار تشکیل فرماندهی مشترک" باشد خیلی کم، ۳ درصد از پرسش‌شوندگان میزان موافقت خود را با این گزینه کم، ۶/۱ درصد از پرسش‌شوندگان میزان موافقت خود را متوسط، ۳۹/۴ درصد میزان موافقت خود را زیاد دانسته و ۴۵/۵ درصد دیگر هم اعلان کرده‌اند که با این گزینه، خیلی زیاد موافقت که جمعاً ۹۰/۹ درصد از پرسش‌شوندگان گزینه "معیار تشکیل فرماندهی مشترک" را یکی از شاخص‌های مؤلفه‌ی "سامانه فرماندهی عملیات مشترک"، از الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک یک سازمان نظامی ج.ا.ا دانسته‌اند.

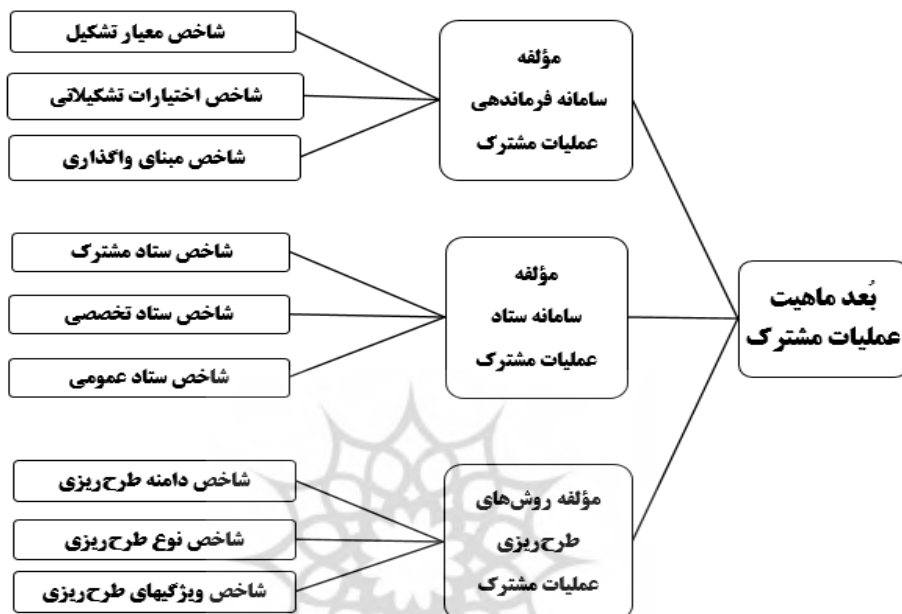
جدول (۵) توزیع فراوانی مربوط به شاخص معیار تشکیل فرماندهی مشترک

جمع	موافق					میزان تأثیر
	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
۳۳	۱۵	۱۳	۲	۱	۲	فراوانی
% ۱۰۰	% ۶۶/۷	% ۱۸/۲	% ۹/۱	۰	% ۶/۱	درصد
% ۱۰۰	% ۶۶/۷	% ۱۸/۲	% ۹/۱	۰	% ۶/۱	درصد اعتبار
	% ۱۰۰	% ۳۳/۳	% ۱۵/۲	% ۶/۱	% ۶/۱	درصد تجمعی

نتایج حاصله در خصوص سؤال اول تحقیق

۱. مؤلفه‌ها و شاخص‌های بُعد «ماهیت عملیات مشترک» الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک یک سازمان نظامی ج.ا.ا کدامند؟

با توجه به نتایج حاصله از ادبیات تحقیق، مصاحبه با صاحب‌نظران علوم نظامی و نیز تحلیل آماری داده‌ها، مؤلفه‌ها و شاخص‌های بُعد «ماهیت عملیات مشترک» الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک یک سازمان نظامی ج.ا.ا در چارچوب مفهومی شکل زیر نمایش داده شده است:

شکل (۵) چارچوب مفهومی پژوهش

نتایج حاصله در خصوص سؤال دوم تحقیق *انسانی و مطالعات فرهنگی*

۱- آیا رابطه معنی‌داری بین بُعد «ماهیت عملیات مشترک» و الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک یک سازمان نظامی ج.ا.ا و مؤلفه‌ها و شاخص‌های آن وجود دارد؟

تحلیل استنباطی

۱-۱- آیا رابطه معنی‌داری بین بُعد «ماهیت عملیات مشترک» و الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک یک سازمان نظامی ج.ا.ا وجود دارد؟

ماحصل نظرخواهی در خصوص میزان اهمیت بُعد «ماهیت عملیات مشترک» در الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک یک سازمان نظامی ج.ا.ا و ارتباط معنی‌دار بین آن‌ها که از جامعه نمونه بدست آمد، پس از تحلیل آمار توصیفی، به شرح جدول زیر است:

جدول (۶) تحلیل آمار توصیفی میزان اهمیت بُعد «ماهیت عملیات مشترک»

بُعد	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	χ^2	$\chi^2_{(0/05,4)}$	توافقی (ضریب C)
ماهیت عملیات مشترک	۱/۶۱٪	۰	۱/۹۱٪	۱/۱۶۲٪	۱/۶۶۷٪	۴۷/۷۶	۹/۴۸۷	۰/۷۷

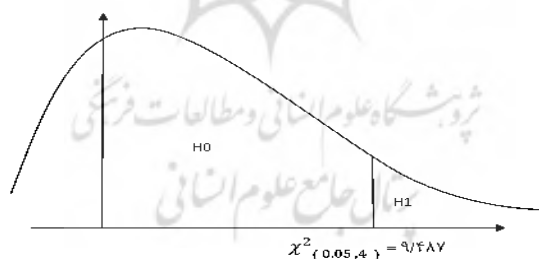
بررسی ارتباط بین بُعد «ماهیت عملیات مشترک» و الگو

مفروضات:

H_0 : بین بُعد «ماهیت عملیات مشترک» و الگو رابطه معنی داری وجود ندارد.

H_1 : بین بُعد «ماهیت عملیات مشترک» و الگو رابطه معنی داری وجود دارد.

با توجه به جدول شماره (۶) و شکل (۶) از آنجا که مقدار χ^2 بُعد پیشنهادی جهت الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک یک سازمان نظامی ج.ا.ا. از مقدار بحرانی $\chi^2_{(0/05,4)} = 9/487$ بزرگتر می باشد، بنابراین فرض H_1 تأیید و بین این بُعد و الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک رابطه معنی دار وجود دارد.

شکل (۶) مقادیر معناداری برای آزمون فرضیه

بررسی شدت ارتباط بین بُعد و الگو

برای بررسی این موضوع میزان ضریب توافقی هر بُعد از فرمول زیر محاسبه گردید:

$$C = \sqrt{\frac{\chi^2}{\chi^2 + n}}$$

این ضریب شدت وابستگی و ارتباط بُعد با الگو را نشان می دهد که بیش از ۵۰ درصد می باشد.

۱-۲- آیا رابطه معنی‌داری بین مؤلفه‌ها، شاخص‌ها و بُعد «ماهیت عملیات مشترک» الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک یک سازمان نظامی ج.ا.ا وجود دارد؟
 نتیجه بررسی رابطه‌ی مؤلفه‌ها، شاخص‌ها و بُعد «ماهیت عملیات مشترک» و الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک یک سازمان نظامی ج.ا.ا با روش بالا به صورت جدول زیر حاصل گردید:

جدول (۷) رابطه‌ی بین بُعد «ماهیت عملیات مشترک» و الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک

ردیف	عامل	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	χ^2	$\chi^2 (0/05, 4)$	توافقی (ضریب C)	معنی‌دار	رابطه
۱	مؤلفه سامانه فرماندهی عملیات مشترک	٪۶۱	۰	٪۹۱	٪۳۳۳	٪۵۱/۵	۴/۳۴	۳۱/۰۹	۹/۴۸۷	٪۶۹	دارد	رابطه
۲	مؤلفه سامانه ستاد عملیات مشترک	٪۹۱	٪۶۱	٪۱۵۲	٪۴۸/۵	٪۲۷/۳	۳/۸۴	۳۳/۲۱		٪۶۴	دارد	معنی‌دار
۳	مؤلفه روش‌های طرح‌ریزی عملیات مشترک	٪۶۱	۰	٪۱۸/۲	٪۲۶/۴	۳۹/۴	۴/۰۳	۲۰/۴۸		٪۶۲	دارد	توافقی
۴	شاخص معیار تشکیل فرماندهی مشترک	٪۶۱	۰	٪۹۱	٪۱۸/۲	٪۶۶/۷	۴/۳۹	۲۸/۰۶		٪۶۷	دارد	معنی‌دار
۵	شاخص مبنای واگذاری	٪۶۱	٪۳	٪۱۲/۱	٪۴۸/۵	٪۳۰/۳	۳/۹۴	۲۴/۱۲		٪۶۵	دارد	توافقی
۶	شاخص اختیارات تشکیلاتی	٪۶۱	٪۳	٪۱۲/۱	٪۲۷/۳	٪۵۱/۵	۴/۱۵	۲۶/۲۴		٪۶۶	دارد	معنی‌دار
۷	شاخص ستاد مشترک	٪۹۱	۰	٪۳	٪۴۲/۴	٪۴۵/۵	۴/۱۵	۳۲/۳۰		٪۷۰	دارد	رابطه

۸	شاخص ستاد عمومی	۱/۹٪	۳٪	۲/۳۱٪	۵/۱۵٪	۱/۱۵٪	۳/۶۰	۲۳/۵۲	دارد	۶۴٪
۹	شاخص ستاد تخصصی	۱/۹٪	۳٪	۳٪	۵/۱۵٪	۳/۳۳٪	۳/۹۶	۳۰/۷۹	دارد	۶۶٪
۱۰	شاخص نوع طرح‌ریزی	۱/۶٪	۳٪	۱/۱۲٪	۴/۴۲٪	۴/۶۳٪	۴	۲۱/۷۰	دارد	۶۲٪
۱۱	شاخص دامنه طرح‌ریزی	۱/۶٪	۰	۱/۲۱٪	۴/۵۵٪	۴/۳۶٪	۴/۰۶	۲۵/۹۴	دارد	۶۶٪
۱۲	شاخص ویژگی‌های طرح‌ریزی	۱/۶٪	۳٪	۱/۹٪	۵/۱۵٪	۳/۰۳٪	۳/۹۷	۲۸/۰۶	دارد	۶۷٪

بررسی ارتباط بین مؤلفه‌ها و شاخص‌ها با بُعد «ماهیت عملیات مشترک»

با توجه به جدول بالا از آنجا که مقدار χ^2 مؤلفه‌ها و شاخص‌ها پیشنهادی جهت بُعد «ماهیت عملیات مشترک» الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک یک سازمان نظامی از مقدار بحرانی $(\chi^2_{(\alpha, df)} = \chi^2_{(0/05, 4)} = 9/487)$ بزرگتر می‌باشد، بنابراین فرض H_1 تأیید و بین این مؤلفه‌ها و شاخص‌ها و بُعد «ماهیت عملیات مشترک» الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک یک سازمان نظامی، رابطه معنی‌دار وجود دارد.

بررسی شدت ارتباط بین مؤلفه‌ها و شاخص‌ها با بُعد «ماهیت عملیات مشترک»

برای بررسی این موضوع میزان ضریب توافقی هر مؤلفه و شاخص از فرمول زیر محاسبه گردید:

$$c = \frac{\chi^2}{\chi^2 + n}$$

این ضریب شدت وابستگی و ارتباط مؤلفه‌ها و شاخص‌ها را با بُعد «ماهیت عملیات مشترک» الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک یک سازمان نظامی را نشان می‌دهد که بیش از ۵۰ درصد می‌باشد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

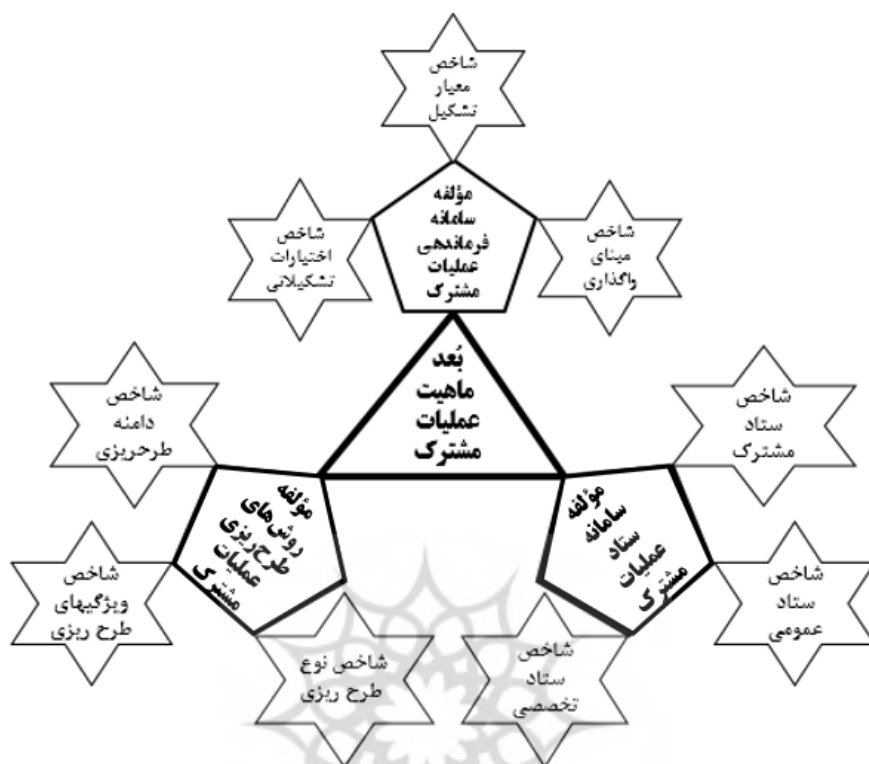
باتوجه به اینکه در پژوهش‌های مشابه از روش تحقیق موردی-زمینه‌ای با رویکرد آمیخته استفاده شده است، در این تحقیق ضمن بهره‌برداری از ادبیات تحقیقات جمع‌آوری شده، از همین روش تحقیق استفاده شده است. در این تحقیق جهت تعیین مؤلفه‌ها و شاخص‌های بُعد ماهیت عملیات مشترک الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک یک سازمان نظامی ج.ا.ا، پس از مطالعه ادبیات تحقیق، سایر اسناد و مدارک و همچنین مصاحبه با ۱۶ نفر از صاحب‌نظران علوم نظامی که عمدتاً از فرماندهان و مسئولین عالی رتبه نیروهای مسلح می‌باشند، اقدام به استخراج مؤلفه‌ها و شاخص‌های بُعد موصوف کرده و سپس جهت حصول اطمینان از درستی آن اقدام به توزیع سؤالاتی بر این مبنا به صورت پرسش‌نامه بین جامعه مورد مطالعه (فرماندهان، مسئولین و کارشناسان عملیات نظامی) نموده و پس از تجزیه و تحلیل پاسخ‌های دریافتی و انجام آخرین اصلاحات، عوامل بُعد «ماهیت عملیات مشترک» با سه مؤلفه‌ی "سامانه فرماندهی عملیات مشترک" با سه شاخص، مؤلفه‌ی "سامانه ستاد عملیات مشترک" با سه شاخص و مؤلفه‌ی "طرح‌ریزی عملیات مشترک" با سه شاخص تعیین، ارتباط و شدت آن‌ها بررسی گردید که نتیجه به شرح جدول ذیل بدست آمد:

جدول (۸) مؤلفه‌ها و شاخص‌های بُعد «ماهیت عملیات مشترک» در الگوی تدوین

دکترین عملیات مشترک یک سازمان نظامی ج.ا.ا

بُعد	مؤلفه	شاخص
ماهیت عملیات مشترک	سامانه فرماندهی عملیات مشترک	۱ معیار تشکیل فرماندهی مشترک
		۲ اختیارات تشکیلاتی
		۳ مبنای واگذاری
	سامانه ستاد عملیات مشترک	۱ ستاد مشترک
		۲ ستاد تخصصی
		۳ ستاد عمومی
	روش‌های طرح‌ریزی عملیات مشترک	۱ دامنه طرح‌ریزی
		۲ نوع طرح‌ریزی
		۳ ویژگی‌های طرح‌ریزی

برهمن مبنا می‌توان عوامل «ماهیت عملیات مشترک» مؤثر بر الگوی تدوین دکترین عملیات مشترک یک سازمان نظامی ج.ا.ا را به شکل زیر نشان داد:

شکل (۷) عوامل «ماهیت عملیات مشترک» در الگوی تدوین دکتربین عملیات مشترک

در ادامه پیشنهاداتی برای تحقیقات آتی به شرح زیر ارائه می‌گردد:

۱- در ارائه الگوی تدوین دکتربین عملیات مشترک سازمان‌های نظامی ج.ا.ا از این نتایج استفاده گردد.

۲- در استخراج سایر عوامل مؤثر بر الگوی تدوین دکتربین عملیات مشترک سازمان‌های نظامی ج.ا.ا از روش این تحقیق استفاده گردد.

همچنین محققان در اجرای این پژوهش با محدودیت‌هایی روبرو بوده‌اند که برخی از آنان عبارتند از:

- ۱- عدم انجام تحقیق مشابه تاکنون (الگو تدوین عملیات مشترک).
- ۲- کمبود مقاله قابل استناد در سطح نیروهای مسلح پیرامون موضوع.
- ۳- عدم وجود تجربه مستند انجام عملیات مشترک کلاسیک در بین فرماندهان و مسئولین.
- ۴- کمبود وجود دکتربین، آیین‌نامه، دستورالعمل قابل بهره‌برداری در سطح نیروهای مسلح.
- ۵- دسترسی بسیار مشکل به اطلاعات موجود در اسناد و مدارک.

۶- دسترسی سخت و محدود به صاحب نظران عرصه نظامی در سطح نیروهای مسلح به علت مشغله کاری فراوان.

منابع

- آشتیانی، محمدباقر. (۱۳۸۹). اصول و روش تدوین دکترین نظامی، فصلنامه نظم و امنیت ملی.
- باقری، محمدحسن. (۱۳۹۳). تدوین دکترین صحنه جنگ، تهران: انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش.
- باقری، محمدحسن. (۱۳۹۴). عملیات مشترک، تهران: انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش.
- پوررشاسب، عبدالعلی. و معمارزاده، غلامرضا. (۱۳۸۶). الگوی مفهومی رهنامه، فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک.
- پوررشاسب، عبدالعلی. (۱۳۸۶). دکترین نظامی جمهوری اسلامی ایران، تهران: انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی.
- ثروتی، محسن. (۱۳۹۱). راهنمای آموزشی تدوین دکترین، تهران: انتشارات دبیرخانه هیأت عالی آیین نامه های نیروهای مسلح.
- جمشیدی، محمدحسین. (۱۳۸۳). مبانی و تاریخ اندیشه نظامی جهان، تهران: انتشارات دافوس سپاه.
- عبدالله خانی، علی. (۱۳۸۳). نظریه های امنیت ملی، تهران: انتشارات مؤسسه ملی مطالعات و تحقیقات بین الملل ابرار معاصر تهران.
- عمید، حمید. (۱۳۶۵). فرهنگ لغات فارسی، تهران.
- قربانی، سعید. (۱۳۸۹). محیط عملیاتی مشترک ۲۰۱۰؛ فرماندهی نیروهای مشترک آمریکا، تهران: انتشارات مرکز آینده پژوهی علوم و فناوری دفاعی مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی.
- کمیته تدوین آیین نامه های رزمی دافوس. (۱۳۸۷). آیین نامه عملیات مشترک و مرکب، تهران: انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش.
- کمیته تدوین آیین نامه های رزمی دافوس. (۱۳۹۴). آیین نامه عملیات مشترک ناهمتراز، تهران: انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش.
- گروه تدوین آیین نامه های رزمی نیروی زمینی سپاه. (۱۳۸۸). دکترین نظامی از تئوری تا عمل، تهران: انتشارات معاونت اطلاعات سپاه.
- گروه نویسندگان. (۱۳۹۰). عملیات مشترک و مرکب، تهران: انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش.
- معین، محمد. (۱۳۸۳). فرهنگ لغات، تهران: انتشارات امیرکبیر.

- منزوی، کیوان. (۱۳۸۸). محیط عملیاتی مشترک جهان در سال ۲۰۳۰ و پس از آن، تهران: انتشارات مرکز آینده‌پژوهی علوم و فناوری دفاعی مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی